

SU POLİTİKALARI DERNEĞİ RAPORU

YEŞİL DÖNÜŞÜM VE SU POLİTİKALARI İLİŞKİSİ

RAPOR NO: 2022-1

EDİTÖRLER: DURSUN YILDIZ, FULYA AYDIN-KANDEMİR (HPA)

RAPOR

AB YEŞİL MUTABAKATI, DÖNGÜSEL EKONOMİ
UYGULAMALARI ,

Su Yönetiminde de Hızlı Bir Değişim ve Dönüşümü
Gerektiriyor

Yeşil ekonomi,

çevre politikaları ile ekonomi politikalarının birbiri ile uyum halinde ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile eşgüdüm içerisinde tasarlanmasını öngörmektedir.

Döngüsel ekonomi,

bir yandan malzeme ve kaynakların kullanımları sonrasında ürün döngüsüne geri kazandırılması yoluyla ürünün değerinin korunduğu, diğer yandan atık miktarının asgari seviyede tutulduğu bir ekonomik yaklaşımın benimsenmesini gerektirmektedir.

Yeşil Ekonomi ve Döngüsel Ekonomi hedeflerinin bir arada ele alınması ve bu kapsamda geliştirilecek faaliyetlerin bütüncül bir yaklaşımla hayata geçirilmesi gereklidir

RAPOR NO: 2022-1

RAPORUN ADI: Yeşil Dönüşüm ve Su Politikaları İlişkisi

Raporu Hazırlayanlar : İnş. Müh. Su Politikaları Uzmanı Dursun Yıldız, Dr. Fulya Aydın-Kandemir

AB YEŞİL MUTABAKATI KAPSAMINDA “Sınırdaki Karbon Düzenleme (SKD) Mekanizması

1 Ocak 2023 tarihi itibarıyla 3 yıllık mali yükümlülük getirmeyen bir geçiş dönemi ile başlatılacak.

SKD mekanizmasının AB Emisyon Ticaret Sistemine (ETS) paralel bir sistem olacak şekilde kurgulandı. SKD mekanizmasına tabi olan seçili sektörler ise demir, çelik, çimento, alüminyum, elektrik ve gübre olarak belirlendi.

RAPOR HAKKINDA

Dünya’da iklim değişikliği başta olmak üzere artan sorunlar 2015 yılında Türkiye’nin de dahil olduğu Birleşmiş Milletlerin (BM) 193 üye ülkesinin oybirliği ile yürürlüğe giren “2030 Sürdürülebilir Kalkınma” gündeminin

güçlendirilmesi ve desteklenmesine duyulan ihtiyacı da arttırmıştır. Söz konusu Gündem kapsamında tanımlanan 17 “Sürdürülebilir Kalkınma Amacı” refah ve esenliğin artırılması ve yoksulluğa son verilmesinin yanı sıra iklim değişikliği ile küresel mücadeleyi ekonomik ve sosyal açıdan kapsayıcı bir kalkınma modelinin ayrılmaz parçası haline getirmeyi öngörmektedir.

Bu kapsamda AB başta olmak üzere diğer ülkeler de çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu süreçte, insan kaynaklı sera gazı salımlarını sınırlandırmaya ve azaltmaya yönelik çabaların yanı sıra; iklim değişikliğinin, ekonomi, uluslararası ticaret, sağlık, göç, güvenlik gibi diğer küresel sorunlarla bağlantılı olarak ele alınması kaçınılmaz hale gelmiştir.

Nitekim, Avrupa Birliği (AB), 11 Aralık 2019 tarihinde açıkladığı Avrupa Yeşil Mutabakatı ile 2050 yılında iklim-nötr ilk kıta olma hedefini ortaya koyarken; aynı zamanda sanayisinin dönüşümünü gerektiren yeni bir büyüme stratejisi benimseyeceğini ve tüm politikalarını iklim değişikliği ekseninde yeniden şekillendireceğini açıklamıştır. Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamındaki ilgili eylemler, enerji, ulaşım, sanayi, finans, inşaat, tarım dahil AB ekonomisini yeniden şekillendirecek ve her geçen yıl ivme kazanacak bir dönüşümün temellerini teşkil etmektedir.

Türkiye'nin yayınladığı Eylem Planı'nda yapılması öngörülen çalışmalar; dokuz başlıkta:

- Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri,
- Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi,
- Yeşil Finansman,

- Temiz, Ekonomik ve Güvenli Enerji Arzı,
- Sürdürülebilir Tarım,
- Sürdürülebilir Akıllı Ulaşım,
- İklim Değişikliği ile Mücadele,
- Diplomasi,
- Avrupa Yeşil Mutabakatı Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri toplanmış.

Ancak, bunların içeriklerinin yeterince güçlü olmadığı ve bu hedeflere hangi araçlarla, hangi kaynaklarla, ne tür politikalar uygulanarak, nasıl ve ne zaman varılacağı konusundaki açıklamaların yeterli olmadığı görülmektedir. Bu kapsamda yapılacak olan çalışmaların yurt dışından gelebilecek yeşil dönüşüm amaçlı fonlardan bir an önce yararlanabilmek için değil kendi içinde bütünselliğe sahip olan bir plan kapsamında ele alınmasının daha faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda konunun su politikalarıyla olan ilişkisi bu raporda ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır.

Faydalı olmasını umuyoruz

Saygılarımızla

Dursun Yıldız

Başkan

1. GİRİŞ

iklim değişikliği; bizimle beraber yeryüzünde yaşayan tüm canlıların yaşamını olumsuz etkilenmekte, ekosistemdeki mevcut dengenin bozulması tüm canlıları hayatlarını idame ettirebilmeleri bakımından yeni tedbirler almaya zorlamakta, gerektiğinde de doğal seleksiyon tüm acımasızlığı ile devreye girmekte, ayak uyduramayanları döngünün dışına itmektedir (1).

Günümüzde insanlık, Birleşmiş Milletlerin öncülüğünde ekosistemi tehdit eden küresel iklim değişikliğinin yaşamsal olumsuzluklarını giderebilmek için ortak stratejiler ve politikaları uygulamaya çalışmaktadır. Bu amaçla Birleşmiş Milletler Teşkilatına üye 193 ülke tarafından kabul edilen “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” uygulamaya konulmuştur.

Sürdürülebilir Kalkınma İçin KÜRESEL AMAÇLAR

2015 yılının Eylül ayında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2030 yılında tamamlanacak bir yol haritası olarak Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını (SKA) kabul etti. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar) farklı gelişmişlik seviyesindeki ülkeler için geçerli 17 evrensel hedeften oluşan bir eylem çağrısıdır. SKA'lar, Birleşmiş Milletlere üye ülkeler tarafından Eylül 2015'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilip 1 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Hükümetler tarafından 2001 yılında kabul edilip Aralık 2015 tarihinde geçerliliğini yitiren Binyıl Kalkınma Hedeflerini takiben ve bu hedefler üzerine inşa edilmiştir.

Birleşmiş Miller Örgütüne üye tüm ülkelerce kabul edilen ve 2030 yılına kadar ulaşılması gereken temel hedefler arasında; aşırı yoksulluğun tüm dünyada sona erdirilmesi, açlığın yok edilmesi ve tüm insanların bütün yıl boyunca yeterli besine ulaşabilmeleri, doğal kaynakların etkili kullanılarak üretim-tüketimin sürdürülebilir hale getirilmesi. Gıda israfının yarıya indirilmesi, okyanus, deniz ve su kaynaklarının korunması, ormanlar, toprak ve ekosistemin korunması ve iyileştirilmesi ile İklim değişikliği ve sonuçları ile mücadele konusunda acil eyleme geçilmesi gibi 17 başlık bulunmaktadır (1).

Birleşmiş Milletler Örgütüncü kabul edilen "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" arasında yer alan iklim değişikliği ve etkileri ile mücadele edebilmek bakımından genel olarak;

- Ülkelerin iklim değişikliğiyle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılık ve uyum kapasitesinin artırılması,
- İklim değişikliği ile ilgili emisyon azaltımı ve uyum önlemlerinin ulusal politikalara, stratejilere ve planlamaya dâhil edilmesi,

- İklim değışikliği ile ilgili emisyon azaltımı, uyum, olası etkilerin azaltımı ve erken uyarı konularında eğitimin, farkındalık geliştirme ile bireysel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi,
- Makul azaltım tedbirleri ve uygulamada şeffaflık bağlamında gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarını karşılamak için Birleşmiş Milletler İklim Değışikliği Çerçeve Sözleşmesi altında özellikle gelişmiş ülkelerce verilen ortak taahhüdün yerine getirilmesi ve
- Yeşil İklim Fonu'nun sermaye olarak tahsis edilmesi yoluyla bir an önce işler duruma getirilmesi ile iklim değışikliği ile ilgili planlama ve yönetim kapasitesinin artırılması için yeni yöntemlerin teşvik edilmesi

gibi temel hedefler bulunmaktadır. Bunların gerçekleştirilmesi için ülkelerin kendi özel strateji ve politikalarını belirleyerek, eyleme geçmeleri gerekmektedir.

GENELGE

Cumhurbaşkanlığından:

Konu: Yeşil Mutabakat Eylem Planı

GENELGE**2021/15**

Birleşmiş Milletler çatısı altında Türkiye'nin de dâhil olduğu 193 üye ülkenin oybirliği ile yürürlüğe giren "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi", yoksulluğa son verilerek refahın artırılmasının yanı sıra iklim değişikliği ile küresel mücadeleyi ekonomik ve sosyal açıdan kapsayıcı bir kalkınma modelinin ayrılmaz parçası haline getirmeyi öngörmektedir. Bu doğrultuda, dünyada iklim değişikliği ile mücadele politikaları hız kazanırken sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanması hedefi, iklim değişikliğini uluslararası ekonomi ve ticaret politikalarının da merkezine taşımıştır.

Nitekim Avrupa Birliği (AB), 11 Aralık 2019 tarihinde Avrupa Yeşil Mutabakatı ile ekonomisinin dönüşümünü sağlayacak yeni bir büyüme stratejisi benimseyeceğini açıklamış ve takip eden süreçte, uluslararası ekonominin önde gelen diğer aktörlerinin de ekonomilerinin yeşil dönüşümüne yönelik hedeflerini belirlediği görülmüştür.

Bu itibarla; Avrupa Yeşil Mutabakatı ile AB politikalarında öngörülen değişiklikler, uluslararası ticaret ve ekonomide meydana gelen dönüşüm ile 2023 ve kalkınma hedeflerimiz doğrultusunda; ekonomimizin lokomotifini olan ihracatımızda rekabetçiliğimizin korunması ve geliştirilmesi, AB ile Gümrük Birliği kapsamında tesis edilen ileri ekonomik bütünleşme ile ülkemizin küresel ekonomiye ve tedarik zincirlerine sağladığı entegrasyonun güçlendirilmesi bakımından büyük önem arz etmektedir.

Bu çerçevede; ülkemizin hem sürdürülebilir, kaynak-etkin ve yeşil bir ekonomiye geçişine katkı hem de Avrupa Yeşil Mutabakatı ile öngörülen değişikliklere Türkiye-AB Gümrük Birliği kapsamında sağlanan bütünleşmeyi koruyacak ve daha da ileriye taşıyacak şekilde uyum sağlamasını teminen Ticaret Bakanlığı tarafından kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşları ile iş birliği içerisinde hazırlanan "Yeşil Mutabakat Eylem Planı" Bakanlığın resmî internet adresinde (www.ticaret.gov.tr) yayımlanacaktır.

Eylem Planının uygulanmasını takip etmek, küresel politika gelişmeleri doğrultusunda çalışmalarını yönlendirmek ve gerekli koordinasyonu sağlamak üzere Ticaret Bakanlığının ilgili Bakan Yardımcısının başkanlığında, Strateji ve Bütçe Başkan Yardımcısı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Çevre ve Şehircilik, Dışişleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Hazine ve Maliye, Milli Eğitim, Sanayi ve Teknoloji, Tarım ve Orman, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlıklarının Bakan Yardımcılarının katılımıyla "Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu" tesis edilmiştir.

Çalışma Grubunun çalışma usul ve esasları Çalışma Grubu tarafından belirlenecek olup, Grubun sekretarya hizmetleri Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü tarafından yürütülecektir. Çalışma Grubuna yardımcı olmak amacıyla; ihtisas çalışma grupları oluşturulabilecektir. Tüm çalışma ve toplantılara, ihtiyaç duyulması halinde ilgili kurum ve kuruluşların yanı sıra, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, meslek birlikleri, konu ile ilgili özel sektör temsilcileri de dahil edilebilecektir.

"Yeşil Mutabakat Eylem Planı" kapsamındaki tüm kamu kurum ve kuruluşlarının üzerine düşen görev ve sorumlulukları hassasiyetle yerine getirmesi; Eylem Planının uygulanması sürecinde ihtiyaç duyulacak her türlü destek ve yardımın, bütün kamu kurum ve kuruluşlarınınca titizlikle sağlanması hususunda gereğini rica ederim.

15 Temmuz 2021

Recep Tayyip ERDOĞAN
CUMHURBAŞKANI

TÜRKİYE AB YEŞİL MUTABAKATI İÇİN HAZIRLANIYOR. EYLEM PLANI YAYINLANDI

AB Tek Pazarı üzerinde dönüştürücü etkilere sahip olacak Avrupa Yeşil Mutabakatı hem aday ülke statüsü hem Gümrük Birliği ortağı olarak Türkiye'nin AB'ye ticari entegrasyonu ve AB ile dış ticareti üzerinde önemli etkileri olacaktır.

Olası olumsuz etkileri bertaraf edebilmek ve ülkemizin sağlayacağı uyum ile hedeflenen politika değişikliklerini ülkemiz için fırsata çevirmek amacıyla Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında öne çıkan ve ülkemizi etkileyebilecek konularla ilgili hızlı bir çalışma başlatılmıştır.

16 Temmuz 2021 tarihli ve 31543 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "Yeşil Mutabakat Eylem Planı" konulu ve 2021/15 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesinin temel amacı da Ticaret Bakanlığının öncülüğünde, uluslararası ticaret ve ekonomide meydana gelen hızlı değişim ve dönüşüm karşısında Türkiye'nin kalkınma hedefleri doğrultusunda sürdürülebilir ve kaynak-etkin bir ekonomiye geçişini desteklemeyi matuf tüm tedbir ve çalışmaların ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca eksiksiz yerine getirilmesini amaçlamaktadır.

Bu doğrultuda, ekonominin lokomotifi olan ihracatta rekabetçiliğin korunması ve geliştirilmesi, Türkiye'nin Gümrük Birliği sayesinde AB ile sağladığı bütünleşmenin derinleştirilmesine katkı sağlanması hedeflenmekte, Türkiye'nin en önemli ticaret ortağı olan AB tarafından açıklanan Avrupa Yeşil Mutabakatı ile öngörülen kapsamlı değişiklikler başta olmak üzere bu alandaki dönüşüme zamanlıca uyum sağlanması ve karşı karşıya kalınabilecek risklerin fırsata çevrilmesi amacıyla Ticaret Bakanlığı liderliğinde kamu kurum ve kuruluşları ve özel sektör iş birliği

içinde Türkiye'nin küresel tedarik zincirlerine sağladığı entegrasyonun güçlendirilmesi ve yeşil yatırımların Türkiye'ye çekilmesi bakımından önemine dikkat çekilerek, Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın uygulanmasını takip etmek, küresel politika gelişmeleri doğrultusunda çalışmalarını yönlendirmek ve gerekli koordinasyonu sağlamak üzere Ticaret Bakanlığının ilgili bakan yardımcısının başkanlığında, Strateji ve Bütçe Başkan Yardımcısı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Çevre ve Şehircilik, Dışişleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Hazine ve Maliye, Milli Eğitim, Sanayi ve Teknoloji, Tarım ve Orman, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlıklarının bakan yardımcılarının katılımıyla "Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu" tesis edilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu'nun çalışma usul ve esaslarının Çalışma Grubu tarafından belirleneceği, sekreteryaya hizmetlerinin ise Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü tarafından yürütüleceği açıklanmıştır. Ayrıca ilgili Bakan yardımcılarının iştiraki ile oluşturulan Yeşil Mutabakat Çalışma Grubuna yardımcı olmak maksadıyla; ihtisas çalışma grupları oluşturulabilecektir.

Tüm çalışma ve toplantılara, ihtiyaç duyulması halinde ilgili kurum ve kuruluşların yanı sıra, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, meslek birlikleri, konu ile ilgili özel sektör temsilcileri de dahil edilebilecektir.

YEŞİL DÖNÜŞÜM DÜNYA PAZARLARINDA YER ALMAMIZ İÇİN DE GEREKLİ

Türkiye Avrupa Yeşil Mutabakatı ile AB politikalarında öngörülen kapsamlı değişikliklerin yanı sıra, uluslararası ekonomi ve ticarete meydana gelen dönüşümü de dikkate almalıdır. Bu kapsamda ülkemiz kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde sürdürülebilir, kaynak-etkin ve yeşil bir ekonomiye geçişi destekleyecek dönüşümün sağlanması konusunda zaman kaybetmemelidir. Bu geçiş Türkiye'nin küresel ekonomiyle sağladığı bütünleşmenin korunması bakımından da büyük önem arz etmektedir.

Buna ilaveten, artan sayıda uluslararası firma ve yatırımcının da yeşil dönüşüm yol haritalarını belirleyerek, düşük karbonlu, yeşil ekonomiye geçişe ivme kazandırmayı hedefledikleri görülmektedir. Bu girişimler arasında, Birleşmiş Milletler çatısı altında bugüne kadar 3067 firma ve 173 yatırımcının katılım sağladığı Sıfır Emisyon Yarışıl ve 315 firmanın taraf olduğu Yenilenebilir Enerji 100 (RE1002) yer almaktadır(2).

Tüm bu gelişmeler ışığında, Türkiye ekonomisi ve sanayisinin yeşil dönüşümü öncelikli gündem maddesi olarak uygulamasına ihtiyaç vardır.

Yeşil dönüşüm kapsayıcı ve sürdürülebilir bir büyümenin tesis edilmesinin yanı sıra, ülkemizin AB başta olmak üzere, üçüncü ülkelere ihracatında rekabetçiliğinin korunması ve güçlendirilmesi için çok önemlidir. Bu alanda atılacak adımlar aynı zamanda ülkemizin küresel değer zincirlerine entegrasyonunun geliştirilmesi ve uluslararası yatırımlardan alacağı payın artırılması bakımından da önem teşkil etmektedir (2).

Bu amaçla, AB başta olmak üzere hayata geçirilmesi hedeflenen politika değişikliklerinin, ülkemiz dış ticareti ile bağlantılı bir şekilde sanayi, tarım, enerji ve ulaştırma politikaları üzerindeki etkilerinin bütünsel olarak ele alınması ve ülkemizin Gümrük Birliği ilişkisi dikkate alınarak, uyumunu sağlayacak bir yol haritası oluşturulma çalışmaları başlamıştır. Bu konuda Ticaret Bakanlığı tarafından bir eylem planı hazırlanmıştır (2).

Eylem Planının Kapsamı

Türkiye'nin sürdürülebilir ve kaynak etkin bir ekonomiye geçişine katkı sağlanmasını ve Türkiye'nin başta Avrupa Yeşil Mutabakatı ile öngörülen kapsamlı değişikliklere, Türkiye-AB Gümrük Birliği kapsamında sağlanan bütünleşmeyi koruyacak ve daha da ileriye taşıyacak şekilde uyum sağlamasını teminen, Eylem Planında,

1. Sınırdaki karbon düzenlemeleri,
2. Yeşil ve dögüsel bir ekonomi,
3. Yeşil finansman,
4. Temiz, ekonomik ve güvenli enerji arzı,
5. Sürdürülebilir tarım,
6. Sürdürülebilir akıllı ulaşım,
7. İklim değişikliği ile mücadele,
8. Diplomasi ve
9. Avrupa Yeşil Mutabakatı bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri

başlıkları altında 32 hedef ve 81 eylem yer almaktadır.

KISACA EYLEM PLANI HEDEFLERİ

1. Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri (SKD) (2)

Temel amacı, seçili sektörler için ithalat fiyatının, eşyanın karbon içeriği dikkate alınarak belirlenmesi olan SKD mekanizmasına ilişkin teklif, Avrupa Komisyonu tarafından 14 Temmuz 2021 tarihinde yayımlanmıştır. Komisyon tarafından uygulamanın, 1 Ocak 2023 tarihi itibarıyla 3 yıllık mali yükümlülük getirmeyen bir geçiş dönemi ile başlatılması önerilmektedir. Yayımlanan taslak¹ ile, SKD mekanizmasının tasarımı, sektörel kapsamı ile uygulama usul ve esasları açıklanmıştır.

Bu kapsamda, mevzuat taslağında, SKD mekanizmasının AB Emisyon Ticaret Sistemine (ETS) paralel bir sistem olacak şekilde kurgulandığı; SKD mekanizmasına tabi olan seçili sektörlerin ise demir çelik, çimento, alüminyum, elektrik ve gübre olarak belirlendiği görülmektedir.

AB'nin SKD mekanizmasının AB ile ticaretimizde ticari bir engele dönüşmemesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda, bir yandan diplomasi başlığı altında ülkemiz çıkarlarının etkin bir şekilde korunmasına yönelik eylemlere yer verilirken, diğer yandan bu başlık altında, olası bir sınırdaki karbon düzenlemesinin Gümrük Birliği ile AB'ye sağlanan entegrasyona hanel getirmemesini temin etmek amacıyla AB politikalarıyla uyumlu bir şekilde atılabilecek adımların değerlendirilmesine yönelik eylemlerin ortaya konması amaçlanmaktadır.

¹ Avrupa Komisyonu, Sınırdaki Karbon Mekanizmasını Tesis Eden Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi Tüzüğü teklifi, 14 Temmuz 2021, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/carbon_border_adjustment_mechanism_0.pdf

Bu doğrultuda, Eylem Planının “Sınırdaki Karbon Düzenlemesi” başlığı altında AB’nin sınırdaki karbon düzenlemesinin Türkiye-AB ticareti üzerindeki etkilerinin sınırlandırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi hedeflenmektedir.

Bu hedef altında yürütülmesi planlanan eylemler arasında, söz konusu mekanizmanın enerji yoğun ve kaynak yoğun sektörlerimize etkilerinin çalışılması yer almaktadır.

Bununla birlikte, sınırdaki karbon düzenlemesine tabi olabilecek öncelikli imalat sanayi sektörlerinde sera gazı salımının azaltılmasını desteklemek amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar ile STK’lar tarafından atılması gereken adımları içeren ülkemiz yol haritasının veya faaliyetlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

2. Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi

Yeşil ekonomi, çevre politikaları ile ekonomi politikalarının birbiri ile uyum halinde ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile eşgüdüm içerisinde tasarlanmasını öngörmektedir.

Döngüsel ekonomi, bir yandan malzeme ve kaynakların kullanımları sonrasında ürün döngüsüne geri kazandırılması yoluyla ürünün değerinin korunduğu, diğer yandan atık miktarının asgari seviyede tutulduğu bir ekonomik yaklaşımın benimsenmesini gerektirmektedir.

Ürünlerin üretimi, kullanılması ve atılması süreçlerini kapsayan doğrusal ekonomi modeline dayanan üretim/tüketim yapısı yerine atığın geri dönüştürülerek yeniden değerlendirildiği, kaynak verimliliğinin temin edildiği ve hammadde maliyetinin azaltıldığı döngüsel ekonomi sistemi öne çıkmaktadır.

Kaynakların verimli kullanımını hedef alan döngüsel ekonominin, iklim değişikliği ile mücadele kapsamında hayata geçirilmesi hedeflenen politikalar ile ekonomik amaçlar arasında dengeli bir ilişki kurarak sürdürülebilir kalkınma kavramını temel alan yeşil ekonominin geliştirilmesine katkı sağlayacağı öne sürülmektedir.

Bu bağlamda, yeşil ve döngüsel bir ekonomi gerek yatırımlar gerekse büyüme stratejileri belirlenirken sera gazı emisyonlarının azaltılması ile enerji ve kaynak verimliliğinin artırılmasının gözetilmesini gerektirmektedir. Bu itibarla, yeşil ve döngüsel ekonomi hedeflerinin bir arada ele alınması ve bu kapsamda geliştirilecek faaliyetlerin bütüncül bir yaklaşımla hayata geçirilmesi önem arz etmektedir

AB Yeşil Mutabakat hedefleri ve Yeni Sanayi Stratejisi doğrultusunda 11 Mart 2020 tarihinde “Döngüsel Ekonomi Eylem Planı” yayınlamıştır. AB’nin döngüsel ekonomi eylem planı, sürdürülebilir ürün politikasını hayata geçirmeyi merkeze alarak, bu kapsamdaki öncelikli sektör ve ürün değer zincirlerini, elektronik ve bilişim teknolojileri, piller ve araçlar, ambalaj, plastikler, tekstil, yapı malzemeleri, gıda, su ve besinler olarak sıralamıştır.

Döngüsel ekonomiye geçiş hedefleri doğrultusunda getirilecek kapsamlı mevzuat değişikliklerinin birçok sektöre çeşitli düzenlemeler yoluyla dönüştürücü yansımalarının olması beklenmektedir.

AB tarafından hayata geçirilecek politika değişikliklerinin hem enerji hem kaynak-yoğun sektörlerde faaliyet gösteren ekonomik aktörlerimiz üzerinde önemli etkiler doğurması kuvvetle muhtemel görülmektedir.

Ülkemiz sanayisinin yeşil dönüşümünün geliştirilmesi bakımından bu alandaki düzenleyici altyapının da hem sektörler bazında dikey olarak hem yatay olarak geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu doğrultuda, ürünlerin sürdürülebilirliğini ve bu çerçevede dayanıklılığı, yeniden kullanımı, malzeme ile kaynak verimliliği ile geri dönüşümü ve enerji verimliliğini geliştirmeyi hedefleyen AB’nin, sürdürülebilir ürün politikası kapsamında hayata geçireceği yasal çerçeveye ülkemizde de uyum sağlanması hedeflenmekte ve gerekli mevzuat çalışmalarının gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bununla birlikte, yeşil bir ekonomi için önem arz eden zararlı kimyasalların kullanımının sınırlandırılması amacıyla AB’nin kimyasallar mevzuatındaki değişikliklerin takibi ve uyum çalışmalarının sürdürülmesi

hedeflenmektedir. Bu başlık altında ayrıca, endokrin bozucu kimyasalların azaltılmasına yönelik önemli bir aşama olan takip çalışmalarının yaygınlaştırılması öngörülmektedir.

Ülkemizde su kirliliğinin önlenmesi ve su tüketiminin azaltılmasına yönelik çalışmaların başında, sürdürülebilir üretim ve tüketim ilkeleri doğrultusunda döngüsel ekonominin en önemli araçlarından bir tanesi olan temiz üretim ilkelerinin uygulanması gelmektedir. Temiz üretim uygulamaları ile endüstriyel tesisler mevcut en iyi tekniklerin (MET) kullanılmasına yönlendirilmekte ve böylece su tüketiminin azaltılmasının yanı sıra su ve hava kirliliğinin önlenmesi, enerjinin verimli kullanılması ve atığın en aza indirilmesi sağlanmaktadır.

Bu bağlamda, tekstil ve deri sektörlerinde döngüsel ekonominin geliştirilmesini sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Ayrıca, sürdürülebilir tüketim ve üretimin geliştirilmesini teminen, çevrenin bir bütün olarak korunması amacıyla, kirletici vasfı yüksek sanayi tesislerinden kaynaklanan hava, su ve toprak kirliliğine yönelik emisyonları ve atık oluşumunu önlemek veya önlenemediği durumlarda azaltmayı hedefleyen entegre kirlilik önleme ve kontrol çalışmalarının yürütülmesi, sürdürülebilir tüketim ve üretim eylem planının hazırlanması önem teşkil etmektedir.

Diğer taraftan, sürdürülebilir kalkınmanın en önemli unsurlarından biri de “su”dur. Küresel iklim değişikliği ve kuraklığın su kaynakları üzerindeki baskıyı artırması nedeniyle arıtılmış atık suların yeniden kullanımının önemi artmaktadır. Ülkemiz, su ve atık su yönetimi politikasını, devam eden AB’ye katılım sürecinin yanı sıra artan nüfusu,

hızlı sanayileşme ve kentleşme, küresel ve bölgesel düzeydeki gelişmeler doğrultusunda mevcut ve gelecekteki su ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak geliştirmektedir. Artan atık su altyapı yatırımlarına paralel olarak ülke çapında sayısı artmakta olan atık su arıtma tesisleri ile birlikte düşünüldüğünde, atık suların geri kazanımı konusunda büyük bir potansiyel bulunmaktadır.

Bununla birlikte, ülkemizde özellikle tatlı su kaynaklarının büyük bir bölümünün (%74) tarımsal amaçlı olarak kullanıldığı göz önüne alınırsa, atık suların geri kazanımı ve kullanımı öncelikli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kullanılmış suların iyileştirilmesi, yeniden kullanımı ve geri dönüşümü, iklim değişikiminin olumsuz etkileriyle artan su stresi beraberinde, su kaynaklarının daha iyi yönetimi için katkı sağlayan araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Ülkemizde suların yeniden ve verimli kullanılması konularında çalışmalar yürütülmesine karşın, uygulanabilirliği ve uygulanması açısından yeterli seviyelere henüz gelinememiştir.

Bu doğrultuda; arıtılmış atık suların yeniden kullanımının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik eylemlerin hayata geçirilmesi, buna yönelik teşvik mekanizmalarının oluşturulmasına ilişkin çalışmalar ve planlamalar yapılması ve 2023 yılında atık su yeniden kullanım oranının %5'e çıkarılması hedeflenmektedir.

Diğer taraftan, "su ayak izlerinin" değerlendirilmesi, suyun verimli kullanımının sağlanması ve su kullanan sektörler ile çevresel su kullanımı için adil su tahsisine ilişkin doğru kararların alınması ve iklim değişikliğine uyumu hızlandırıcı etkisi olan önemli bir adımdır.

Bu kapsamda, havza bazında sektörel olarak su ayak izine yönelik çalışmalar yürütülmesi, su ayak izinin sektörel su tahsis planlarına entegre edilmesi ve bunun sonucunda “su ayak izi ile ilgili rehber doküman” hazırlanması amaçlanmaktadır.

Diğer taraftan, su kaynaklarının yönetiminde uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamaları gelişen teknoloji ile paralel olarak her geçen gün artmaktadır. Bu teknolojiler su miktarının tespiti, kirlilik kontrolü, tarımda su verimliliği uygulamaları, kayıp kaçakların kontrol altına alınması, mekânsal ve zamansal olarak kısıtlı olan yer ölçümlerinin yerine geniş alanlara ait veri üretilebilmesi, topoğrafik açıdan veya güvenlik açısından ulaşılamayan bölgeler hakkında bilgi edinilebilmesi (kar örtüsü gibi) gibi birçok alanda su kaynakları yönetimine katkı sağlamaktadır. Günümüzde halen geliştirilmekte olan bu teknolojiler yavaş yavaş gerçek ölçekli uygulamalarda da kullanılmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamalarının su kaynaklarının yönetiminde kullanımı, faydaları, gelişmeye açık yönleri üzerinde araştırmalar yapılması ve rehber doküman hazırlanması hedeflenmektedir.

Bununla birlikte, ülkemizde enerji verimliliği, atık minimizasyonu ve ürün yönetimini teşvik edecek, çevre ve insan sağlığını koruyacak, kaynak tasarrufu sağlayacak, ilave pazarlara açılma imkânı sağlayacak, çevre dostu ve insan sağlığı ürünlerin kullanılması ve tüketilmesinde bilinci artıracak olan ve AB Eko-Etiket Direktifleri dikkate alınarak hazırlanan Ulusal Çevre Etiket Sisteminin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaların yanı sıra KOBİ’ler başta olmak üzere işletmelerin çevre etiketi ve atık yönetimi hakkında bilinçlendirilmesi de hedeflenmektedir.

Son olarak, yeşil dönüşümün Türkiye çapında, tüm bölgelerde yaygınlaştırılması ve kalkınma sürecinin içsel bir parçası haline getirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi önem teşkil etmekte olup, 26 Düzey 2 Bölgesinde kurulu Kalkınma Ajansları tarafından bölgesel düzeyde yeşil ve dögüsel ekonomiye geçişi desteklemek amacıyla kaynak verimliliği çalışmaları yürütülmesi öngörülmektedir.

YEŞİL VE DÖNGÜSEL BİR EKONOMİNİN TESİSİ HEDEFİ DOĞRULTUSUNDA:

- Dögüsel ekonomi çerçevesinde öncelikli sektörler belirlenerek, sektörlere yönelik detaylı etki ve ihtiyaç analizi çalışmaları yapılacaktır.
- AB'nin Dögüsel Ekonomi Eylem Planına adaptasyonu sağlayacak bir Dögüsel Ekonomi Eylem Planı hazırlanacaktır.
- Yeşil OSB ve Yeşil Endüstri Bölgesi sertifikasyon sisteminin hayata geçirilmesine yönelik teknik ve idari çalışmalar tamamlanacaktır.
- Yeşil dönüşüm için gerekli teknolojik altyapı güçlendirilecek ve tüm paydaşlarla birlikte belirlenecek olan teknoloji yol haritası kapsamında sektörel AR-GE çalışmaları desteklenecektir.
- Ülkemizde Yaşam Dögüsü Değerlendirmesi çalışmalarının yaygınlaştırılması kapsamında Ulusal Yaşam Dögüsü Değerlendirmesi (YDD) Veri Tabanı geliştirilecek ve Ulusal YDD Platformu kurulacaktır.
- AB tarafından hayata geçirilecek Sürdürülebilir Ürün Mevzuatı, AB Kimyasallar Mevzuatı, Eko-Tasarım ve Enerji Etiketlemesi Mevzuatlarına uyum yoluyla yeşil ve dögüsel ekonomiyi destekleyecek düzenleyici çerçeve güçlendirilecektir.

- Sürdürülebilir Ürün İnisiyatifi, AB yasal çerçevesi ve bu kapsamda sektörel stratejilerin açıklanmasının akabinde mevzuat uyum çalışmaları ile birlikte sektörel bazda bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir.
- İçme suyu kaynaklarında endokrin bozucu kimyasalların takibine yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- Su tüketiminin fazla olduğu tekstil sektöründe temiz üretim mevzuatı güncellenecek, deri sektörü için temiz üretim mevzuatı oluşturulacak, tekstil ve deri sektöründe temiz üretim uygulamalarına ilişkin eğitim programları düzenlenecektir.
- AB Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol (EKÖK) mevzuatının uygulanmasına yönelik ulusal eylem planı ve uygulama takvimi hazırlanacaktır.
- Ulusal Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Eylem Planı hazırlanacaktır.
- Arıtılmış atık suların kullanımının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
- "Su Yeniden Kullanım Ulusal Master Planı" hazırlanacaktır.
- Sektörel Su Tahsis Planları ışığında "su ayak izi ile ilgili rehber doküman" hazırlanacaktır.
- Su kaynaklarının yönetiminde uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamalarının kullanımı, faydaları, gelişmeye açık yönleri üzerinde araştırmalar yapılacaktır.
- Türkiye Çevre Etiketleri Sistemi yaygınlaştırılacak ve AB ile iş birliği olanakları araştırılacaktır.

-Çevre etiketi ve atık yönetimi konularında başta KOBİ'ler olmak üzere firmalara yönelik bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

-26 Düzey 2 Bölgesinde kurulu Kalkınma Ajansları tarafından bölgelerde yeşil ve dögüsel ekonomiye geçişi desteklemek amacıyla kaynak verimliliği çalışmaları yürütülecektir.

-Sanayide yeşil ve dögüsel üretime ve emisyon azaltımına katkıda bulunacak faaliyetlerde/projelerde uluslararası finansman kaynaklarının ve IPA fonlarının kullanımı desteklenecektir

3. Temiz ve ekonomik güvenli enerji arzı

Temiz, ekonomik ve güvenli enerji arzı hedefi doğrultusunda:

- Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği çalışmalarımıza dair açıklık analizi yapılarak, gelişim alanları değerlendirilecektir.
- Enerji verimliliği konusunda Organize Sanayi Tesislerinde faaliyet gösteren işletmeler başta olmak üzere sanayi tesisleri yetkililerine yönelik bilinçlendirme ve farkındalık eğitimleri verilecektir.
- Yeşil Tarife ve YEK-G Belgesi ile ilgili bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.
- Milli Enerji ve Maden Politikamıza uygun olarak, 2027 yılı sonuna kadar her yıl 1000 MW RES, GES sağlayacak şekilde çalışmalar yürütülecektir.

- Enerji verimli ve düşük karbonlu ısıtma ve soğutma sistemlerinin yaygınlaştırılması için ulusal strateji belgelerinin, kılavuzların ve yol haritasının hazırlanması çalışmaları yürütülecektir.

4. Sürdürülebilir Tarım

Bu çerçevede Eylem Planının “Sürdürülebilir Tarım” başlığı altında belirlenen eylemler kapsamında, AB’nin pestisit ve anti-mikrobiyallerin azaltılmasına yönelik olarak ortaya koyduğu hedefler ile uyumlu bir şekilde ülkemizde pestisit, anti-mikrobiyaller ve kimyasal gübre kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir. Pestisitlerin azaltılmasına yönelik çalışmalar çerçevesinde, biyolojik ve biyoteknik mücadele yöntemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması önem kazanmaktadır.

Dünyada gelişmekte olan organik tarım ürünlerine yönelik talep, sürdürülebilir ve çevre dostu organik tarım üretiminin geliştirilmesi için fırsatlar yaratmaktadır. Bu doğrultuda, ülkemizde organik, tarım üretiminin geliştirilmesi, AB’nin organik tarım mevzuatının uyumlaştırma çalışmalarının tamamlanması ve Türkiye ile AB arasında organik tarım ticaretini desteklemek amacıyla AB ile organik tarım alanında karşılıklı tanıma sağlanabilmesi için AB nezdinde girişimler yürütülmesi hedeflenmektedir.

SÜRDÜRÜLEBİLİR TARIM HEDEFİ DOĞRULTUSUNDA:

-AB'nin pestisit ve anti-mikrobiyallerin azaltılmasına ilişkin hedefleri ile uyumlu bir şekilde ülkemizde pestisit ve anti-mikrobiyallerin kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

-Pestisitlerin azaltılmasına yönelik çalışmalar çerçevesinde, biyolojik ve biyoteknik mücadele yöntemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

-AB'nin kimyasal gübre kullanımının azaltılmasına yönelik hedef ve politika değişiklikleri gözetilerek çalışmalar yürütülecektir.

-Organik tarım üretiminin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

-AB'nin organik tarım mevzuatının uyumlaştırma çalışmalarının tamamlanması ve paralelinde AB ile organik tarım alanında karşılıklı tanıma için Komisyon nezdinde girişimler yürütülmesi amaçlanmaktadır.

-Arazi toplulaştırma tescil faaliyetleri yürütülecektir.

-Aydın, Denizli, İzmir ve Ağrı İllerinde kurulan Tarıma Dayalı (jeotermal sera) İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde jeotermal kaynaklardan faydalanılarak bitkisel üretim yapılacaktır.

-Yenilenebilir enerji kullanan seralar ve üretim tesisleri desteklenecektir.

-Tarımsal üretimde atık ve artıkların tekrar değerlendirilmesi konusunda AR-GE çalışmaları yürütülecektir.

-Gıda atık ve artıklarının geri dönüşümünün sağlanmasına yönelik farkındalık yaratma ve tüketicinin bilinçlendirilmesi çalışmaları gerçekleştirilecektir.

-Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan Tarladan Sofraya ve Biyoçeşitlilik Stratejileri hakkında bilgilendirme faaliyetleri düzenlenecektir.

5. İklim Değişikliği ile Mücadele

İklim değişikliğinden en fazla etkilenecek olan ülkeler arasında yer alan ülkemiz için iklim değişikliğine uyum hususu son derece önemli olup, 11. Kalkınma Planında konuyla ilgili ulusal ve bölgesel uyum stratejilerini içeren planlama, uygulama ve kapasite geliştirme çalışmalarının yürütülmesi öngörülmektedir. Ayrıca 11. Kalkınma Planında çevre kirliliğinin önlenmesi ve iklim değişikliği ile mücadele çalışmalarına ek olarak biyolojik çeşitlilik ve doğal kaynakların korunmasına da öncelik verilmektedir.

Bu süreçte, Türkiye, iklim değişikliği ve iklim değişikliğinden kaynaklanan tüm sınamalarla mücadeleye büyük önem atfeden gelişmekte olan bir ülke olarak hem ikili hem küresel düzeyde iklim değişikliği ile mücadele çabalarına etkin bir şekilde katkıda bulunmaya kararlıdır.

Bu kapsamda, 2011-2023 dönemi için hazırlanan İklim Değişikliği Eylem Planı ve 2010-2023 dönemine yönelik İklim Değişikliği Stratejisi'nin güncellenmesine yönelik çalışmaların küresel gelişmeler ışığında hızlandırılarak, tüm paydaşlarla koordinasyon halinde ülkemizin yeni İklim Değişikliği Strateji Belgesi ve Eylem Planının hazırlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE HEDEFİ DOĞRULTUSUNDA:

- Türkiye'nin İklim Değişikliği ile Mücadele Raporu hazırlanacaktır.
- 2023-2030 İklim Değişikliği Eylem Planı ve 2050 İklim Değişikliği Stratejisi hazırlanacaktır.

-Paris Anlaşması'na yönelik ülkemiz pozisyonu, ülkemizin uluslararası finansmana ihtiyacı da dikkate alınarak çok boyutlu bir şekilde değerlendirilecektir.

-İklim değişikliğinin çölleşme ve arazi tahribatıyla birlikte biyolojik çeşitlilik ve ekosistemler üzerindeki etkilerinin belirlenmesine ve uyum ile azaltım tedbirleri almaya yönelik AR-GE projeleri ve çalışmalar yürütülecektir.

-İklim değişikliği neticesinde muhtemel kıyı ve tatlı su kaybının belirlenmesi ve kıyılar ile göl ve/veya sulak alanlar için doğa temelli iklim değişikliğine uyum tedbirleri ortaya konması sağlanacaktır.

-ATD yaklaşımının ulusal yatırım programları içerisinde yer alması sağlanacak, karar destek mekanizması geliştirilecek ve ATD hedefleri güncellenecektir.

- Arazi tahribatının yüksek olduğu alanlarda ATD prensibiyle planlama ve uygulama yapılacak ve yaygınlaştırma çalışmaları yürütülecektir.

-Karbon stoklarının arttırılmasına katkı sağlanacak ve karbon stoklarının arttırılmasına ilişkin araştırma faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

-Sürdürülebilir tarım teknikleri ile ilgili eğitimler verilecek, bu konuda AR-GE projelerinin yürütülmesi ve uygulamaların yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

-Arazi uygulamalarında doğa temelli yaklaşımı esas alan çalışmalar arttırılacaktır.

TÜRKİYE'NİN KARBON YOĞUN SEKTÖRLERDEKİ İHRACATI

Karbon Yoğun Sektörlerdeki İhracatımız : 55 Milyar \$

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Levent Aydın, küresel iklim değişikliğinde enerji sektörü azaltım ve uyum eylemleri hakkında TBMM Kuraklık ve Küresel İklim Değişikliğini Araştırma Komisyonunda (3) yaptığı sunumda aşağıdaki açıklamaları yaptı:

"Tabii, enerji kullanılmayan hiçbir sektör yok gibi ama enerji yoğun sektörler bizim için önemli. Dikkat edilirse sanayi sektöründe yakıt tüketimi neredeyse yüzde 80, 85'lere kadar geliyor ve metalik olmayan minerallerdeki oran %29. Türkiye'nin kalbi bu, sanayide. Demir-çelik yine öyle, kimyasallar, tekstil, gıda ve tütün; bütün bunlar da dışarıya pazarladığımız ürünler. Dünyaya yaptığımız ihracatlar bu 63 sektörden toplulaştırılmış bir veri. Burada aşağı yukarı 55 milyar dolarlık bir ihracat yapıyoruz dünyaya, karbon yoğun sektörlerde, bunun 26 milyarı da

Avrupa Birliğine. Bu yeşil mutabakatla ilişkilendirmek için bunu söylüyorum. Ama burada da ekonomide her şey vergiyle durdurulamaz, onu da bilmek lazım.

Yine 21 04 2021 tarihindeki toplantıda Orta Doğu Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ebru Voyvoda video konferans aracılığıyla, küresel iklim değişikliğinin ekonomi, enerji ve çevre yaklaşımı altında ekonomik yönünü nasıl değerlendirmek gerektiği konusunda yaptığı sunumda aşağıdaki açıklamalar yer aldı(4) :

“Bu mutabakat özel sermayeyi, iklim ve çevreye yatırım yapmaya teşvik eden, öncülük eden kamu yatırımları içeriyor ve neredeyse yeni ve tam teşekküllü bir uluslararası ve ticaret finans sistemi öngörüyor Paris Anlaşması’na uyumlu olarak. Burada özellikle AB tarafında, uluslararası iş birliğinde AB’nin liderlik duygusu var ve altı çizilen bir başka nokta da piyasa temelli çözümler. Şimdi, buradan baktığımızda tam da bugün aslında geçici olarak kabul edilen Avrupa İklim Yasası, örneğin, etkili karbon fiyatlama, uluslararası iş birliği ve rekabet -ki sınırda karbon vergisi bunun önemli bir ayağı- teknolojik dönüşüm, temiz ve güvenli enerji, verimlilik, özellikle, elektrik sistemlerinde entegrasyon, emek yoğun -ki istihdam sağlasın- ve düşük emisyonlu teknolojilere dönüşüm, akıllı ulaşım sistemleri, inşaat ve bina yenilemeleri, gıda sistemleri ve özellikle bu iklim açısından kritik çelik gibi, çimento gibi kimya gibi, enerji yoğun sanayilerde dönüşümleri içeriyor.

Avrupa’ya karbon fiyatlama olmayan ülkelerden ithal edilen ürünlerde bir karbon vergisi öngörüyor. Bu henüz netleşmiş olmamakla birlikte karbondioksit ton başına 30 ya da 50 Euro arasında gerçekleştirilebilecek bir vergi. Bu söz konusu olduğunda Türkiye aslında Avrupa’yla ilişkileri

nedeniyle, Avrupa'yla ihracat ilişkileri ve özellikle enerji yoğun, karbon içeriği yoğun sektörlerdeki ticaret ilişkileri nedeniyle de en önde etkilenecek ülkelerden biri olarak görülüyor. Bu konuda, daha detaylı ve çok çalışmaya ihtiyaç var

Yapılan ilk çalışmalardan biri Erinç Yeldan, Sevil Acar ve Ahmet Aşıcı tarafından gerçekleştirildi. Yakın zamanda çıkan bu rapor Sınırdaki Karbon Uygulamasının farklı sektörlerde aslında etkisine bakıyor. Yıllık olarak milyon avro cinsinden. Örneğin, bu çimentoda toplam ihracat gelirinin yüzde 22'si, enerji yoğun sektörlerde yüzde 18'e kadar, inşaatta yüzde 5'lere tarımda yüzde 6,5'lara kadar ulaşabilecek. Dolayısıyla, aslında, yakın coğrafyamızda ve daha geniş ölçekte küresel, ekonomide gerçekleşecek olan dönüşümün dışında kalmamak için bu konuları ele almalı."

Paris Anlaşması ve Türkiye'nin Karbonsuz Ekonomiye Geçiş Politikası Nasıl Olmalı?

Prof. Voyvoda, TBMM Araştırma Komisyonuna yaptığı sunumda bu soruya aşağıdaki cevabı verdi:

Türkiye'den ilk beklenen şey, gerçekten de bu hasıla ile ekonomik kalkınma için ekonomik dönüşüm ile enerji kullanımı, özellikle elektrik kullanımında bir dönüşüm gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği.

Örneğin, ülkenizde ya da başka bir ülkenin finansal yardımıyla ülkede yapılan yenilenebilir enerji yatırımlarından elde edebileceğiniz yeşil sertifika, uluslararası piyasalarda bir fiyatı olan ve ticarete konu olabilen bir araç hâline gelebilir. Bu konuda son derece ciddi tartışmalar var; ITMO denen bu uluslararası transfer edilebilir azaltım çıktıları, emisyonların yanında örneğin NBC'ler için nasıl kullanılсын, hangi tür sertifikalar ticarete konu olsun, belirli ülkeler ithalatçı ya da ihracatçı olabilir mi?

Türkiye gibi bir ekonominin buradan kazancı ne olabilir? Türkiye potansiyel olarak özellikle elektrik sektöründe bu dönüşümü gerçekleştirdiğinde ciddi derecede ihraç edebilir sertifikaya sahip olabilecek bir ülke olur , net ihracatçı konumunda olabilecek bir ülke olur . Eğer ithalatçı konumda olursa da aslında olabildiğince dünyada düşük fiyatlı araçların piyasada alınıp satılması tarafında bir irade beyan etmesi gereken -kanımca- bir ülke. Paris'in dışında kalarak bütün bu tartışmalara, bu yepyeni finansal araç ve yepyeni finansal piyasaların, oluşturulan büyük ölçekli piyasaların da dışında kalıyoruz.

Paris Anlaşmasının 6. Maddesi bu ITMO ticareti, onların nasıl tanımlanacağı, ikili iş birlikleri, ne tür azaltım sertifikalarının ticarete konu olacağı meselesi önümüzdeki yılların son derece can alıcı noktalarından biri olacak ve Türkiye ne yazık ki bu tartışmaların şu anda dışında. Tam da Paris madde 6'yla şekillenen bu, yeni ticaret ve yepyeni bir bu küresel ekonomide finansman açısından da çok önemli olacak piyasaların dışında kalıyor, bir tanesi bu.

Şimdi, dolayısıyla da aslında, Türkiye'nin bir emisyon azaltımı, Aslında, ucuz ulaşım hakkı ya da ucuz barınma hakkı ve bunu toplumun büyük kesimlerine yayarak yoksulluğu ve gelir dağılımındaki adaletsizliği gidermek üzere, yeni binaların izolasyonu, binaların dönüşümü, ulaşım sistemlerinde büyük derecede elektriğe bağlı toplu taşıma sistemlerine dönüşüm, elektrikli araçlar, elektrikli raylı sistemler gibi büyük ölçekli projeler bu AB yatırım mutabakatının da aslında, Amerika'da tartışılan mutabakatın da en önemli parçaları içerisinde.

Böylece hem emek yoğun sektörlerde istihdam yaratan yeni üretim şekillerini benimsiyorlar, bir yandan da sosyoekonomik sorunlara önemli ölçüde cevap bulmayı ve ekonominin büyümesini bu dönüşüm üzerinden gerçekleştirmeyi planlıyorlar.

Türkiye'de de burada da ciddi potansiyel var ve bu potansiyeli kullandığı ölçüde Türkiye, yaptığı azaltımları piyasa mekanizmalı, piyasa temelli araçlara dönüştürdüğü ölçüde bunları uluslararası piyasada alıp satabilecek; özellikle, satıcı konumunda olursa da bunları, aslında kendi NDC'sinde katkı olarak kullanabilecek bir pozisyonda. Ne yazık ki bunları yeterince tartışmıyoruz.

Dünyada yepyeni bir büyüme, dönüşüm ve büyüme stratejisi altında yeni piyasalar yaratılıyor. Emisyon ve karbon piyasası dışarısında bunu genişletecek yeni finansman araçları tanımlanıyor ve bunların dışında kalmak Türkiye gibi büyük bir ekonomi için yeterince gerçekçi değil

Şimdi, bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin hem bu pazarlarda ve piyasada ve bütün bu tartışmalarda önemli bir oyuncu olarak yer alabilmesi için belirli niyet beyanlarını elbette ki göstermesi gerekiyor. Biz iktisatçıların gözünde Paris Anlaşması artık bunun neredeyse olmazsa olmazı çünkü

dışında kaldıkça hem bu mekanizmaların nasıl oluşacağını dışında kalıyoruz hem de aslında giderek Paris Anlaşması'na bağımlı kılacağı neredeyse açık olan finansman ve fonların, uluslararası fonların dışında kalıyoruz. Bu, uluslararası fonlar çimento gibi, demir çelik gibi, tekstil gibi, tarım gibi olur da sınırda karbon vergisi uygulaması söz konusu olursa ciddi derecede dönüşüm geçirmesi gereken sektörlerin finansmana erişilebilirliği, kredilerle kendilerini dönüştürmeleri için yeni teknolojilere geçmeleri açısından da oldukça kritik finansmanlar; bunların da dışında kalıyoruz.

Aslında böylece, hakikaten, belirli sektörlerde, özellikle enerji yoğun, karbon yoğun sektörlerin dönüşümü kritik gibi görünüyor. Gerek bu sınırda karbon vergisi açısından gerekse bu sektörlerin ithalat bağımlılığı açısından.

Sınırda Karbon Vergisi Nasıl Uygulamaya Geçirilecek? (4)

Bu konu oldukça kapsamlı ele alınıyor ve tartışmalar sürüyor . Örneğin, çimento sektörünün ithal ettiği girdinin içerdiği karbonun da içerilip içerilmemesi gerektiği konusunda tartışmalar var. Farklı kapsamlarda değerlendirildiğinde, örneğin, hakikaten, ihracatçı bir sektörün ithal ettiği girdilerin içerdiği karbon da söz konusu olursa, Türkiye hem ithalatta hem ihracatta önemli dönüşüm geçirmesi gereken ülkeler arasında gibi görünüyor.

Bu vergiler Avrupa içerisinde de fiyat artışlarına neden olacak. Avrupa'daki iç piyasadaki fiyat artışlarına da neden olacak. Örneğin, Türkiye'de verimliliği yüksek bir üretici, bu fiyat artışlarıyla ek verginin maliyetini karşılaştırıp ciddi olanaklar da elde edebilir. Burada sektörlerin verimliliği Avrupa'daki aynı sektördeki firmalarla

karşılaştırıldığında, nasıl maliyetlere sahip oldukları oldukça önemli olacak. Bu konuda çok daha detaylı araştırmalar yapmaya gerek var.

Hakikaten, bu sektörler bu kadar verimli ise, örneğin, bizim çimento sektörümüz verimlilik açısından, maliyet açısından Avrupa çimento sektörüyle karşılaştırıldığında daha iyi bir noktadaysa, sınırda karbon vergisini ihracat vergisi olarak Türkiye'nin de alması söz konusu olabilir.

Yani bir ihracat vergisi koyarak fiyatlandırıp bir vergi kaynağı olarak kullanabilirsiniz ve sonra da Avrupa'ya dersiniz ki: "Bakın, ben, aslında bu karbonu ihracat vergisi olarak burada fiyatlandırıyorum. Senin ekstra fiyatlandırmana gerek yok."

TBMM'deki İklim Yasası Teklifi Avrupa İklim Yasası'yla oldukça uyumlu. Türkiye'yi sürdürülebilir bir büyüme hedefine daha yenilenebilir enerji yoğun bir ekonomi olarak ulaştırma hedefinde olan, bunun için piyasa temelli çözümleri öngören, emisyon ticareti gibi, karbon vergisi gibi piyasa temelli çözümleri öngören, bunların mevzuatının, organizasyonunun, kurumsal yapısının, hukuki işleyişinin altyapısını çizen çok önemli bir teklif. Türkiye'nin de bütün bu gereken dinamik ve geleceğe bakışlı, yani bu tarihsel sorumluluk meselesinden kurtulup bu küresel dönüşüme ayak uyduran, sürdürülebilir bir büyüme patikasına oturması için gereken altyapıyı da oldukça destekleyecek görünümünde bir iklim yasası teklifi. Bunun önümüzdeki dönemde tartışılmasının, Avrupa İklim Yasası'yla uyumunun -oldukça uyumlu bir yasa teklifi- gözden geçirilmesinin son derece önemli olduğunu ve elbette hayata geçirilmesinin son derece önemli olduğunu düşünüyorum.

Paris Anlaşması ve Katkılar Hakkaniyetli mi? (4)

Bir tanesi kısaca; dünya üzerinde kişi başı emisyon açısından en önde gelen ülkeler Amerika, Kanada, Avustralya gibi en gelişmiş ülkeler, bunu daha sonra özellikle petrol ekonomisine bağlı ülkeler izliyor.

İngiltere'nin dün açıkladığı 1990'a göre yüzde 78 emisyon azaltım hedefi ve 2050 karbon net sıfır hedefi, bu, bizim gibi toplam emisyonlar cinsinden değil de kişi başı emisyonlar cinsinden değerlendiriliyor.

Dolayısıyla aslında buradaki katkıların hakkaniyetli olup olmadığı meselesinde, Türkiye gibi kalkınma ihtiyacı olan ülkeler ile İngiltere gibi gelişmiş ülkelerin kıyası aynı şekilde olmuyor. Zaten, İngiltere deniyor ki örneğin... İngiltere'den beklenen yaklaşım, şöyle bir yaklaşım:

“Sen kişi başı emisyonlar açısından dünyadaki en önemli ekonomilerden birisin, kişi başı emisyonlarını ciddi düşürmek zorundasın.” Türkiye için yaklaşım ise... Biz kişi başı emisyonlar açısından ciddi derecede yüksek değiliz ama bizim ekonomimiz ile kirlenici faktörler arasındaki ilişkimiz çok yüksek...

Bir irade gösterdiğimizi... Şunu söylemeye çalışıyorum: Aslında Türkiye gibi bir kalkınma gereksinimi olan bir ülkeden beklenenle, İngiltere gibi bir ülkeden beklenenler aynı değil. Dolayısıyla, Türkiye'de kişi başı emisyon düşük... Emisyonlarını azaltması değil ilk kriter olarak ama ekonomisini bu çok kirli enerjiden arındırıp arındıramayacağı, bu ayrışmayı ne ölçüde gerçekleştirebileceği kriteri açısından değerlendirmek gerek; İngiltere gibi bir ülkeyi de tam da kişi başı emisyonlarını ne kadar azaltabildiği gibi bir kriter üzerinden değerlendirmek gerek. Hakikaten uluslararası yaklaşımlar da gelişmekte

olan ülkelerin yapabilecekleri ile gelişmiş ülkelerin yapabilecekleri arasında önemli ayrımlar olması gerektiğinin altını zaten çiziyor. Bu açıdan bakıldığında, örneğin, Türkiye'den ilk beklenen şey, gerçekten de bu hasıla ile ekonomik kalkınma için ekonomik dönüşüm ile enerji kullanımı, özellikle elektrik kullanımında bir dönüşüm gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği yani bu ayrışımı ne kadar yapabileceği. Nitekim, siz değerli vekillerin de altını çizdiği gibi, bir Paris'te artıştan azalımı öngördük.

Şimdi, Paris'e verdiğimiz niyet beyanıyla UNFCCC'de bu ek 1'de olma arasında bir tutarsızlık var gibi görünüyor, aslında, olmadığını düşünüyorum; şundan dolayı: Çünkü evet, tarihte 1990 itibarıyla, işte buradaki tartışmalar itibarıyla Türkiye ek 1'de kalması -önce ek 2 daha sonra da ek 1'de kalması- itibarıyla sanki mutlak azaltım hedefi olması gereken ülkeler arasında gibi sayılabiliyor.

Bu, doğru değil; çünkü aslında Türkiye Kyoto Protokolü yürürlüğe girdiğinde protokole dâhil olmadığı için, sonradan protokol imzaladığı için, protokole imza atıp... Mutlak azaltım hedefi olmayan özel bir ülke konumunda ve bu özel ülke konumu, gerek fonlardan yararlanma açısından gerek katkı, iklim değişikliğine katkı açısından, ortak katkı açısından tanınmış durumda.

Dolayısıyla, Paris Anlaşması, bu yukarıdan büyük sorumluluklar ile mutlak azaltım hedefi öngörüp Kyoto'dan farklı olarak, ülkelerin gönüllü olarak ne yapabileceklerine bakıyor. Paris Anlaşması'nda açık olarak ek 1, ek 2'ye herhangi bir referans yok; gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ayrımı yapılıyor daha çok ve aslında Paris Anlaşması "Siz ülke olarak ne katkı sunabilirsiniz?" diyor, her beş yılda bir vardığımız noktada da

ülkelerin bu katkılarını yeniden gözden geçirip katkılarını arttıracak yönde beyanlarda bulunmasını bekliyor. Dolayısıyla, şu anda Paris'in dışında kalmış olmak, Türkiye açısından önemli riskler barındırıyor. Kanımca, bunlardan en büyüğü, Paris Anlaşması'yla birlikte öngörülen çeşitli uluslararası iş birlikleri ve yeni piyasa mekanizmaları. Şöyle ki: Paris Anlaşması, Kyoto'yla başlayan emisyon ticaret mekanizmasının aslında bu uluslararası transfer edilebilir azaltım çıktılarının da bu ünlü madde 6'yla, piyasalarda, uluslararası piyasalarda, ticarete konu olabilmelerini öngörüyor.

Ne demek bu? Örneğin, ülkenizde ya da başka bir ülkenin finansal yardımıyla ülkede yapılan yenilenebilir enerji yatırımlarından elde edebileceğiniz yeşil sertifika, uluslararası piyasalarda bir fiyatı olan ve ticarete konu olabilen bir araç hâline gelebilir. Bu konuda son derece ciddi tartışmalar var; ITMO denen bu uluslararası transfer edilebilir azaltım çıktıları, emisyonların yanında örneğin NBC'ler için nasıl kullanılсын, hangi tür sertifikalar ticarete konu olsun, belirli ülkeler ithalatçı ya da ihracatçı olabilir mi, Türkiye gibi bir ekonominin buradan kazancı ne olabilir?

Çünkü aslında Türkiye potansiyel olarak özellikle elektrik sektöründe bu dönüşümü gerçekleştirdiğinde ciddi derecede ihraç edebilir sertifikaya sahip olabilecek bir ülke, net ihracatçı konumunda olabilecek bir ülke. Eğer ithalatçı konumda olursa da aslında olabildiğince dünyada düşük fiyatlı araçların piyasada alınıp satılması tarafında bir irade beyan etmesi gereken -kanımca- bir ülke. Paris'in dışında kalarak bütün bu tartışmalara, bu yepyeni finansal araç ve yepyeni finansal piyasaların, oluşturulan büyük ölçekli piyasaların da dışında kalıyoruz.

Bence Paris madde 6, bu şekilde bu ITMO ticareti, onların nasıl tanımlanacağı, ikili iş birlikleri, ne tür azaltım sertifikalarının ticareti konu olacağı meselesi önümüzdeki yılların son derece can alıcı noktalarından biri olacak ve Türkiye ne yazık ki bu tartışmaların şu anda dışında. Tam da Paris madde 6'yla şekillenen bu, yeni ticaret ve yepyeni bir bu küresel ekonomide finansman açısından da çok önemli olacak piyasaların dışında kalıyor, bir tanesi bu.

Türkiye, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinde (AKPM) "İklim Değişikliğinin Cezai ve Hukuki Sorumluluklar Bağlamında Ele Alınması" Raporu Sundu (5).

TBMM Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Başkanı ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Üyesi Ziya Altunyaldız, 29 Eylül 2021 günü Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinde (AKPM) "İklim Değişikliğinin Cezai ve Hukuki Sorumluluklar Bağlamında Ele Alınması" başlıklı raporunu sundu.

APKM'de tavsiye kararı olarak kabul edilen rapor iklim değişikliğine sebep olan gerçek ve tüzel kişilere yaptırım uygulanarak cezalandırılması ve iklim değişikliğinin yol açtığı zararların tazmin edilmesini öneriyor.

Altunyaldız raporunda, Avrupa Konseyi'nin 1998 tarihli Çevrenin Ceza Hukuku Yoluyla Korunmasına İlişkin Sözleşme ile 1993 tarihli Tehlikeli Faaliyetlerden Dolayı Çevreye Verilen Zarar için Hukuki Sorumlulukları düzenleyen Lugano Sözleşme başlıklı düzenlemelerinin tüm üyeler tarafından imzalanmadığı için atıl durumda olduğuna dikkat çekerken, iklim değişikliğinin getirdiği zorlukların ışığında üye ülkelerin gecikmeden dikkatlerini bu iki anlaşmaya vermeleri gerektiğini savundu.

Ceza hukuku ve medeni hukuk da dahil olmak üzere diğer hukuk alanlarının “iklim davalarında” giderek daha önemli bir rol oynadığına da dikkat çeken Ziya Altunyaldız, Hollanda’da gerçekleşen Urgenda Davası’nı örnek göstererek devletlerin iklim değişikliğini önleme ve sera gazı emisyonlarını çok daha fazla azaltma görevinin bulunduğu yerel mahkemeler tarafından kabul edilebileceğinin ve bu tür davaların başarılı olabileceğinin açıkça gösterdiğinin altını çizdi.

Altunyaldız bu nedenle raporunda Avrupa Konseyi üyesi 47 devlete yönelik bazı önerilerini şu şekilde sıraladı;

- İklim değişikliğinin neden olduğu çevresel ve diğer zararlara yanıt vermek için ilgili yasal araçların mevcut olmasını sağlamak; bu bağlamda, Devletlerin gerçek ve/veya tüzel kişilerin eylemleri veya ihmalleri sonucu oluşan iklim değişikliği nedeni ile yol açtıkları zararların hem önlenmesi hem de tazmini için yargısal (medeni, cezai ve idari) yollara erişim sağlaması esastır.
- İklim davalarında verilen ulusal mahkemelerin kararlarını uygulamak;
- Çevrenin korunması ve insan haklarının korunması için çalışan STK’ların, iklim değişikliği üzerinde etkisi olabilecek davranışlar nedeniyle devletlere ve özel kuruluşlara karşı dava açma hakkına sahip olmasını sağlamak;
- Çevresel insan hakları savunucuları için elverişli bir ortam sağlamak ve onlara karşı herhangi bir yıldırma veya misilleme eyleminden kaçınmak;

- Şirketlerin ihtiyatlı olma görevlerini belirleyerek, çevreyi etkileyen faaliyetlerini vb. iklim değişikliğini detaylandırmalarını isteyerek kurumsal sorumluluğu güçlendirmek;
- Kurumsal toplum sağlamak satın alma sözleşmelerinde ve kamu fonlarının tahsisinde çevreye verilen zararın önlenmesi ve giderilmesine ilişkin tüm sorumluluk dikkate almak;
- İklim davalarına ilgi duyan herhangi bir kişinin çevresel konular ve iklim değişikliğiyle ilgili riskler hakkında uygun bilgilere etkili bir şekilde erişmesini sağlamak;
- Hakimler ve hukukçular için çevre hukukunun özellikleri ve iklim değişikliğinin boyutları hakkında eğitim ve çalıştaylar sağlamak.

Bununla birlikte Altunyaldız'a göre üye ülkeler iklim değişikliği üzerinde etkisi olabilecek veya diğer ciddi çevresel zararlara neden olabilecek eylem ve ihmaller için ortak bir suç politikası izleyebilmeli, ceza mevzuatlarına ekleyecekleri yaptırımlarla bu tür suçlara uygun ciddiyette ceza verilmesi gibi yaklaşımlar geliştirmeli.

YEŞİL EKONOMİ VE DÖNGÜSEL EKONOMİ İLİŞKİSİ

Yeşil ekonomi, çevre politikaları ile ekonomi politikalarının birbiri ile uyum halinde ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile eşgüdüm içerisinde tasarlanmasını öngörmektedir.

Döngüsel ekonomi, bir yandan malzeme ve kaynakların kullanımları sonrasında ürün döngüsüne geri kazandırılması yoluyla ürünün değerinin korunduğu, diğer yandan atık miktarının asgari seviyede tutulduğu bir ekonomik yaklaşımın benimsenmesini gerektirmektedir.

Doğrusal Ekonomiden Döngüsel Ekonomiye

Ürünlerin üretimi, kullanılması ve atılması süreçlerini kapsayan doğrusal ekonomi modeline dayanan ve yaygın olarak kullanılan üretim/tüketim yapısı yerini, dünyada giderek atığın geri dönüştürülerek yeniden değerlendirildiği, kaynak verimliliğinin temin edildiği ve hammadde

maliyetinin azaltıldığı, sürdürülebilir ve yenilikçilik temelli döngüsel ekonomi sistemine bırakmaktadır.

Döngüsel Ekonominin Dinamikleri

Kaynakların verimli kullanımını hedef alan döngüsel ekonomi, iklim değişikliği ile mücadele kapsamında hayata geçirilmesi hedeflenen politikalar ile ekonomik amaçlar arasında dengeli bir ilişki kurarak sürdürülebilir kalkınma kavramını temel alan yeşil ekonominin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Bu bağlamda, yeşil ve döngüsel bir ekonomi gerek yatırımlar gerekse büyüme stratejileri belirlenirken sera gazı emisyonlarının azaltılması ile enerji ve kaynak verimliliğinin artırılmasının gözetilmesini gerektirmektedir. Bu itibarla, yeşil ve döngüsel ekonomi hedeflerinin bir arada ele alınması ve bu kapsamda geliştirilecek faaliyetlerin bütüncül bir yaklaşımla hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

Yeşil ve Döngüsel Ekonomiye Geçiş Konusunda AB'nin Hedefleri

Bu alanda AB tarafından açıklanan hedeflere bakıldığında, AB'nin, Yeşil Mutabakat hedefleri ve Yeni Sanayi Stratejisi doğrultusunda 11 Mart 2020 tarihinde "Döngüsel Ekonomi Eylem Planı"nı yayımladığı görülmektedir. AB tarafından, Döngüsel Ekonomi Eylem Planı ile belirlenen yeşil ekonomi temelli politika değişikliklerinin ana akım ekonomik faaliyetler seviyesine yükseltilmesi hedeflenmektedir. AB'nin döngüsel ekonomi eylem planı, sürdürülebilir ürün politikasını hayata geçirmeyi merkeze almaktadır

AB'nin Yeşil ve Döngüsel Ekonomi Kapsamındaki öncelikli Sektörleri

AB bu kapsamdaki öncelikli sektör ve ürün değer zincirlerini,

- elektronik ve bilişim teknolojileri,
- piller ve araçlar,
- ambalaj,
- plastikler,
- tekstil,
- yapı malzemeleri,
- gıda,
- su ve
- besinler

olarak sıralamıştır.

Döngüsel ekonomiye geçiş hedefleri doğrultusunda getirilecek kapsamlı mevzuat değişikliklerinin birçok sektöre çeşitli düzenlemeler yoluyla dönüştürücü yansımalarının olması beklenmektedir.

YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN FİNANSMAN İHTİYACI- AB'nin TAKSONOMİ Tüzüğü Yürürlükte

Yeşil Ekonomi sürecinde yeşil yatırım ile ekonomik faaliyetlerin hangilerinin çevreyle uyumlu olduğu ve iklim değişikliği ile mücadele/uyum amaçlarına hizmet ettiğini, başka bir ifadeyle “sürdürülebilir” olduğunu tanımlayacak ortak bir dil ve değerlendirme ölçütü (taksonomi) tespit edilmesi önem kazanmaktadır

AB'de çevresel olarak sürdürülebilir ekonomik faaliyetlerin belirlenerek sermayenin sürdürülebilir yatırımlara yönlendirilmesini, sürdürülebilir

yatırımların artırılmasını ve Avrupa Yeşil Mutabakatı hedeflerinin yerine getirilmesini desteklemeyi amaçlayan 2020/852 (AB) sayılı Taksonomi Tüzüğü 12 Temmuz 2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Tüzük çerçevesinde belirlenen altı çevresel hedefe (iklim değişikliği ile mücadele, iklim değişikliğine uyum, su ve deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve korunması, dögüsel ekonomiye geçiş, kirliliğin önlenmesi ve kontrolü, biyoçeşitliliğin ve ekosistemlerin korunması ve restorasyonu) yönelik teknik tarama kriterlerinin tanımlanarak çevresel olarak sürdürülebilir faaliyetlerin fiili listesinin oluşturulması için Avrupa Komisyonu tarafından çalışmalar yürütülmektedir.

Yeşil Mutabakat ve Su:

Somut bir taahhüt:

AB'de İçme suyuyla ilgili kalite standartları güncelleniyor

2021 Şubat ayında Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu'na yeni bir yönerge için son öneriyi göndermiştir. Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilebilir görülen metinde, 20 yıl önce belirlenen içme suyuna ilişkin kalite standartları güncellenmektedir ve olası kirlenmeyi önlemek için boru ve musluk gibi temas eden tüm malzemeler için yeni asgari hijyen gereklilikleri belirlenmektedir. Yeni kurallar organik maddelerin, farmasötiklerin ve mikroplastiklerin izlenmesini ve bu izlemelerin suya erişimi sınırlı olan veya hiç olmayan ancak suyu şebeke dışından sağlayan bölgelere de indirilmesini öngörmektedir. Bu çalışmalar için tedarik boruları ve çeşmelerin kurulumu ve yenilenmesine Avrupa Sosyal Fonu'ndan mali destek de sağlanmaktadır.

Yeni yönergede ayrıca restoran, bar ve pub gibi halka açık yerlerde su kullanımına özellikle dikkat edilmesi ve israfı sınırlamak için denetleme ve cezai önlemler alınması öngörülmektedir. Plastik kullanımında bir azalmayı garanti etmek için kaynakta cam şişeleme ve şişelerin geri dönüşümüne önemli ölçüde odaklanması gerekmektedir.

Su Havzaları Kamu Varlığı Gibi Korunacak

Bu yönergeler, suyun ve su havzalarının bir kamu varlığı olarak korunmasını, yeterli miktarda ve sağlıklı suya herkesin erişiminin garanti altına alınmasını, içme suyu arıtma tesislerinin yenilenmesini, havzaların, göllerin ve nehirlerin, rezervuarların ve su yapılarının ortak bir Avrupa varlığının temel taşları olarak korunmasını sağlamak amacı gütmektedir.

Bu sektör, Avrupa Birliği'nin on yılı aşkın bir süredir bilinçli olarak faaliyet gösterdiği, kaliteli ve sürdürülebilir su temini için Avrupa ve ulusal kurumların ortak çabalarını teşvik ettiği bir sektördür. 2015'in başlarında, bir su çerçevesi direktifi, nehir havzalarının birden fazla ülkenin coğrafyalarına girdiğinde ve çıkışlarına bakılmaksızın koordineli bir şekilde yönetilmesi gerektiğini belirtilmiştir. Bu direktifte deniz ortamına da büyük önem verilmiştir. Yeni içme suyu direktifi, planlar, teknik incelemeler, 2012 direktifleri ve 2015 ve 2016 çalışmaları da dâhil olmak üzere su sektörüyle ilgili tüm Avrupa belgelerinin ilk revizyonudur ve diğer direktiflerin gelişmesine de yol açacağı düşünülmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma ve Su ilişkisi

Sürdürülebilir kalkınmanın en önemli unsurlarından biri de “su”dur. Küresel iklim değişikliği ve kuraklığın su kaynakları üzerindeki baskıyı

artırması nedeniyle arıtılmış atık suların yeniden kullanımının önemi artmaktadır. Ülkemiz, su ve atık su yönetimi politikasını, devam eden AB'ye katılım sürecinin yanı sıra artan nüfusu, hızlı sanayileşme ve kentleşme, küresel ve bölgesel düzeydeki gelişmeler doğrultusunda mevcut ve gelecekteki su ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak geliştirmektedir.

Artan atık su altyapı yatırımlarına paralel olarak ülke çapında sayısı artmakta olan atık su arıtma tesisleri ile birlikte düşünüldüğünde, atık suların geri kazanımı konusunda büyük bir potansiyel bulunmaktadır. Bununla birlikte, ülkemizde özellikle tatlı su kaynaklarının büyük bir bölümünün (%74) tarımsal amaçlı olarak kullanıldığı göz önüne alınırsa, atık suların geri kazanımı ve kullanımı öncelikli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kullanılmış suların iyileştirilmesi, yeniden kullanımı ve geri dönüşümü, iklim değişiminin olumsuz etkileriyle artan su stresi beraberinde, su kaynaklarının daha iyi yönetimi için katkı sağlayan araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Ülkemizde suların yeniden ve verimli kullanılması konularında çalışmalar yürütülmesine karşın, uygulanabilirliği ve uygulanması açısından yeterli seviyelere henüz gelinememiştir.

Bu doğrultuda; arıtılmış atık suların yeniden kullanımının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik eylemlerin hayata geçirilmesi, buna yönelik teşvik mekanizmalarının oluşturulmasına ilişkin çalışmalar ve planlamalar yapılması ve 2023 yılında atık su yeniden kullanım oranının %5'e çıkarılması hedeflenmektedir. Diğer taraftan, "su ayak izlerinin" değerlendirilmesi, suyun verimli kullanımının sağlanması ve su kullanan sektörler ile çevresel su kullanımı için adil su tahsisine ilişkin doğru

kararların alınması ve iklim değişikliğine uyumu hızlandırıcı etkisi olan önemli bir adımdır. Bu kapsamda, havza bazında sektörel olarak su ayak izine yönelik çalışmalar yürütülmesi, su ayak izinin sektörel su tahsis planlarına entegre edilmesi ve bunun sonucunda “su ayak izi ile ilgili rehber doküman” hazırlanması amaçlanmaktadır.

Diğer taraftan, su kaynaklarının yönetiminde uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamaları gelişen teknoloji ile paralel olarak her geçen gün artmaktadır. Bu teknolojiler su miktarının tespiti, kirlilik kontrolü, tarımda su verimliliği uygulamaları, kayıp kaçakların kontrol altına alınması, mekânsal ve zamansal olarak kısıtlı olan yer ölçümlerinin yerine geniş alanlara ait veri üretilebilmesi, topoğrafik açıdan veya güvenlik açısından ulaşılamayan bölgeler hakkında bilgi edinilebilmesi (kar örtüsü gibi) gibi birçok alanda su kaynakları yönetimine katkı sağlamaktadır. Günümüzde halen geliştirilmekte olan bu teknolojiler yavaş yavaş gerçek ölçekli uygulamalarda da kullanılmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamalarının su kaynaklarının yönetiminde kullanımı, faydaları, gelişmeye açık yönleri üzerinde araştırmalar yapılması ve rehber doküman hazırlanması hedeflenmektedir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planı 2021

Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi tesisi için Su Konusunda Belirlenen Hedefler

*Yeşil OSB ve Yeşil Endüstri Bölgesi

- *İçme suyu kaynaklarında endokrin bozucu kimyasalların takibine yönelik çalışmalar
- *Su tüketiminin fazla olduğu tekstil sektöründe temiz üretim mevzuatı güncellenmesi
- *Arıtılmış atık suların kullanımının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması
- *"Su Yeniden Kullanım Ulusal Master Planı" hazırlanması
- *Sektörel Su Tahsis Planları ışığında "su ayak izi ile ilgili rehber doküman" hazırlanması
- *Su kaynaklarının yönetiminde uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamaları konusunda araştırmalar yapılması
- *Türkiye Çevre Etiket Sistemi'nin yaygınlaştırılması

Su Arz Güvenliği Açısından Yeşil Ekonomiye Geçişi Yönetmek (7)

Burada anahtar soru, su arz güvenliği olan yeşil ekonomiye geçişin en iyi şekilde nasıl yönetileceğidir.

Bu geçişin alınacak tedbirlerle organize edilmesi için kısa orta ve uzun vade olarak kategorilere ayrılması gerekir.

Geçiş şunları gerektirecektir:

- Teşvik eden politika araçları tamamlayıcılıklar (ekonomik, sosyal, çevresel) ,
- Çevresel malları fiyatlandıran mali enstrümanlar
- Güçlendirilmiş finansal düzenlemeler
- Yeni nesil finansal araçlar,
- Riskli hükümet ve özel sektör arasında paylaştırarak yeni teknolojilerin uygulanmasına olanak tanıyacak yenilikçi finansman modelleri
- Ekonomide yeşil sektörleri destekleyen becerilerin geliştirilmesi
- Bilgi ve izleme: Doğru bilgileri toplamak için hedeflerin belirlenmesi ve tanımlanması (su ve enerji verimliliği)
- Yeniliklerin planlanması: su verimliliğinin arttırılması, tuzdan arındırma, yeraltı suyu, su kirliliği, su kalitesi ve atık su arıtma gibi konularda su sıkıntısını azaltacak teknolojilerin geliştirilmesi.

Suda güvenli ve yeşil bir ekonomiye geçiş her ülkenin özel koşullarına bağlı olarak bir kavramsallaştırma ve farklılaştırma gerektirecektir.

Burada daha zengin ülkelerdeki zorluk, yaşam tarzlarını değiştirmek ve tüketimini azaltmak ve doğal kaynakları sürdürülebilir seviyede tüketmek olarak ortaya çıkacaktır.

Gelişmekte olan ülkelerde ise geçiş dönemi farklı bir yol izleyecektir. Burada Su güvenliği ve yeşil ekonomi Sürdürülebilir Gelişme ile uyum içinde olacak bir politikaya ihtiyaç duyacaktır.

Açlık ve yoksulluk hüküm sürerken, su ve gıda güvenliği siyasi gündemin üst sıralarında yer alacaktır. Burada geleneksel yaklaşımın gelişme ve kalkınma için dışında yenilikçi yaklaşımlara ihtiyaç duyulacaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İklim için acil eyleme geçen örgütlerin başında da Avrupa Birliği gelmektedir. Bu çerçevede Avrupa Birliği tarafından ortaya konulan son kapsamlı adım, Avrupa Yeşil Mutabakatı olmuştur. Mutabakat, iklim değişikliğini durdurmak, kaynakların kullanımını düzenlemek ve döngüsel ekonomi anlayışına geçmeyi hedeflemektedir (6).

Avrupa Birliği, 2050 yılına kadar net sera gazı salınımlarını sıfırlamayı, sanayi üretimini ve küresel sera gazlarının azaltılmasını ve bunun yanı sıra üretimi ve istihdamı korumayı hedeflemektedir (Aşıcı, 2021: 3). Bu hedefe ulaşmak için de 2019 yılında açıklanan Avrupa Yeşil Mutabakatı ile tarımdan sanayiye, enerjiden ulaştırmaya kadar birçok ana ve alt sektörde 'yeşil düzene' dönüşümü tasarlamıştır. Birlik, 'iklim nötr' hedefi için adımlar atarken, bu adımların ekonomide yaratacağı olumsuz etkileri bertaraf etmek üzere de Sınırdaki Karbon Düzenlemesi mekanizmasını devreye sokmak istemektedir. Bu mekanizma ile AB'ye yapılacak ihracatlarda karbon fiyatlandırması olmayan ülkelere ekstradan bir para talep etmek söz konusu olacaktır. Sınırdaki Karbon Düzenlemesi ile AB, iklimi korumak için maliyet dezavantajına katlanacak şirketlerini koruyarak, onların rekabetçiliğine verilecek zararı en aza indirmeye çalışmaktadır. Bu gelişmeler ışığında, ihracatının neredeyse yarısını

AB'ye yapan Türkiye'nin, AB'nin hayata geçireceği 'yeşil dönüşümden' doğrudan etkileneceği açıktır(6).

Türkiye'nin Avrupa Yeşil Mutabakatına uyum amacıyla uygulayacağı politikalar birçok alanda etkili olmak durumundadır. Avrupa Yeşil Mutabakatı ile üye devletlerin rekabet edebilirlik güçlerinin korunması ve arttırılması amaçlandığından, değişen dünyaya uyum sağlamak için Türkiye'nin de şartlarını rekabete uygun hale getirmek için mevzuatsal ve uygulama olarak yeniliklere ayak uydurması gerekmektedir (6).

Avrupa Yeşil Mutabakatı genelinde ve Döngüsel Ekonomi Eylem Planı özelinde iklim ve çevreyi korumak esas olsa da bunun ekonomik boyutu göz ardı edilmemiştir. Pil, ambalaj, plastik, gıda, tekstil ve inşaat gibi sektörlerde hammadde ve su kullanımı yüksektir ve bu sektörlerde stratejik planlarda hızla uygulamaya geçme hedeflenmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma hedefi ile donatılmış bir dijitalleşme döngüsel ekonomiye geçişte büyük bir katkı sunacaktır . Elbette bu aşamada Türkiye'nin hem dijitalleşme ve otomasyon hem de döngüsel ekonomi çalışmalarını birlikte ele alması, uyum sürecini başarılı bir şekilde yönetmesinin yolunu açacaktır. Bu noktada göz ardı edilmemesi gereken bir diğer husus da tüm bu sektörler için gerekli olan sürdürülebilir su yönetimidir.

Yayınlanan Yeşil Mutabakat Eylem Planının bazı bölümlerinde özellikle atık su ile ilgili maddelerin yer aldığı görülmektedir.

Yeşil ve Döngüsel ekonomiye geçişte en temel dönüşümlerden biri de su temini ve su kalitesi yönetimi alanında gerçekleştirilmelidir.

Yeşil ve Döngüsel ekonomiye geçişin başarı ile sürdürülebilmesi için üretim ve tüketim süreç ve ilişkisinin çevre ile uyumlu bir şekilde gerçekleşmesi gerekir. Bu kapsamda sürdürülebilir su ve atık su yönetiminin doğal çevre, ekolojik dengeye duyarlı ve daha çok doğal tabanlı çözümlere yönelmesi gerekecektir.

Burada su yönetiminin dijitalleşme ,otomasyon teknolojilerinden de faydalanarak daha verimli ve ekolojik dengenin korunmasını önceleyen bir yönetim anlayışına geçişi için hazırlıkların şimdiden başlatılması gereklidir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planı 2021'in hedeflerinden 2.4. Temiz, Ekonomik ve Güvenli Enerji Arzı 2.5. Sürdürülebilir Tarım ,2.7. İklim Değişikliği İle Mücadele maddelerinin başarı ile uygulanabilmesi sürdürülebilir bir su yönetiminin gerçekleşmesi ile doğrudan bağlantılıdır.

Bu kapsamda da öncelikle ;

1. Su Yasası taslağı bir an önce yasalaşmalıdır.
2. Su yönetiminde bütüncül ekosistem yaklaşımı ve doğa tabanlı çözümler anlayışı ile yenilikçi bir yönetim benimsenmelidir.
3. Su Yönetiminin kurumsal altyapısında, teknolojik temelli radikal bir dönüşüm hazırlığı yapılmalıdır.
4. Suyun havza ölçeğinde etkin yönetimi için Havza Yönetim Heyetlerinin yasal ve idari yapısı güçlendirilerek güçlü ve yetkin bir yapı oluşturulmalıdır.
5. Su Yönetiminde daha küçük ölçekli uygulamalar ve döngüsel çevrimiçi kullanım anlayışı teşvik edilmelidir.

6. Kullanılmış su, arıtılmış atık su kullanımı ve su kalitesi yönetimindeki eksiklikler tamamlanmalı ve Çevre Etiketleri kapsamında teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

[1] ERDOĞAN Ö (2021) YEŞİL MUTABAKAT EYLEM PLANI – Doç. Dr. Özcan Erdoğan'ın Kaleminden... Ağustos 8, 2021

[2] TÜRKİYE CUMHURİYETİ TİCARET BAKANLIĞI Yeşil Mutabakat Eylem Planı 2021

[3] TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı İncelenmemiş Tutanaktır Komisyon : İklim Tarih:20/05/2021.
https://www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/komisyon_tutanaklari.tutanaklar?pKomKod=1065&pDonem=27&pYasamaYili=4

[4] TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı İncelenmemiş Tutanaktır Komisyon : İklim Tarih:21/04/2021.
https://www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2710

[5] AKPM Raporu https://yesilekonomi.com/turkiye-iklim-ve-cevre-icin-daha-sert-ve-kapsamli-hukuki-altyapionerdi/?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=hibrit_santrallerin_yerli_aksam_sartlari_guencellendi_guenluek_bueltlen&utm_term=2021-10-02

[6] Ecer, K., Güner, O & Çetin, M. (2021). Avrupa yeşil mutabakatı ve Türkiye ekonomisinin uyum politikaları. İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 9(2), 125-144.

[7] Water in the Green Economy (2012) Perspective Papers. Global Water Partnership, June 2012. www.gwp.org

SPD
SU POLİTİKALARI DERNEĞİ

Kavaklıdere Mah. Güfte Cad. No:8/9 06680 Çankaya /ANKARA